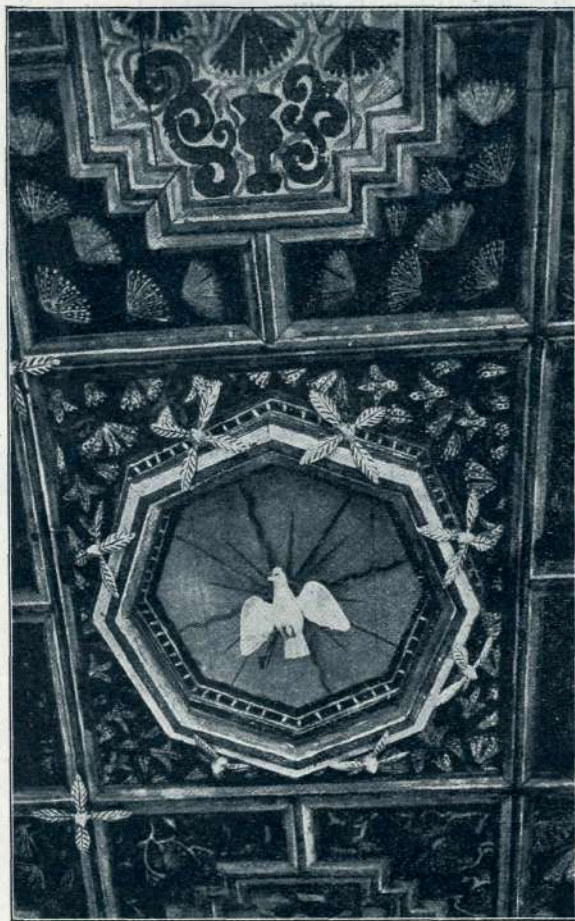

PROSVETNIDEL

BLOŠKA POLICA: LESENI STROP, DETAJL
S SV. DUHOM (L. 1693).

KSAVER MEŠKO.

MISLI OB JUBILEJU.

FRANCE KOBLAR.

Meško praznuje svojo petdesetletnico z vrsto knjig, ki se danes ne pišejo več. Generacija, ki stoji ob njih, gleda nazaj v svojo mladost in zdi se, da je do teh knjig daleč, kakor je daleč do mladosti. Kajti groza je šla preko časa in izpremenila vse v nas — ostale so le Meškove knjige in Meško, kakor je bil. Če tedaj praznujemo danes njegov jubilej glasneje kakor so jubileji pri nas v navadi, praznujemo z Meškom vred spomin na čudovito mladost slovenske knjige, svežost in lepoto, ki jo časi in dežele poznajo le redko, spomin na čas od Čaše opojnosti do Samogovorov, od Vinjet do Lepe Vide, od Meškovih Slik in povesti do Matere, na čas Kettejeve in Murnove in Sardenkove knjige,

na čas fantovskega moštva Finžgarjevega in spomin na poetiko od Prijateljvega predgovora Murnu do Obiskov Izidorja Cankarja. Bil je to čas lepote same, in kdor jo je tedaj doživel, jo bo nosil s seboj do sentimentalnosti starih let.

To je tedaj pomen Meškovega jubileja, ki ga praznuje prvi izmed tistih, ki svoje lepote niso odnesli prezgodaj na oni svet. Kaj je bil Meško svoji dobi? Svet novih pokrajin, novih besed, nove pesmi. Svet poldozorele mladosti, poln sentimentalne sladkosti, svet nedognanih skrivnosti. To je bilo čudno mladeniško detinstvo. Ali živi Meškova korespondenca? Če ne, žive dopisnice in razglednice, pisma in albumi, ki jih je pisal in podpisoval Meško na prošnjo in zahtevo, bila je to skrita in očitna ljubezen, tedaj ko je velik del mladine izgubil svojo dušo in jo iskal; pa imela je ni komtesa Nela, imel jo je Meško, čeprav smo vsi govorili: »Komtesa Nela — vrnite mi mojo dušo — vrnite mi jo, mojo nesrečno, mojo ubogo dušo!...« To je bil mladi slovenski barok, mamljivo parfimirano ozračje; poznali smo Meška po sladki melodiji, doživljali v njem svoja mladostna trpljenja — literarno ga nismo domeli — za njim sta zavzemala pozicije Župančič in Iv. Cankar.

Pomen velikega literarnega dejstva pa moremo razumeti šele danes. Bil je nov človek, ki je strmoglavil preživeli suhi realizem in našemu narodu najbolj tuji naturalizem. Kritika se je lovila za njim in ga sodila z mero zunanje verjetnosti, ostalo pa ji je skrito, nji realistični oprezovalki, da se je z Meškom šele sklenil severni pas naše domovine do slovenske literarne enote. Meško je prvi iz pokrajine slovenskih fejakov, prvi čisti pesniški zvok odtam, odkoder še ni bila prišla pesem razen onih o preljubem veselju in mojih rožicah, kjer se je bil izmaličil Stanko z uskoškim priimkom in imenom, dežela, ki je podala še najlepšo knjigo o Blažetu in Nežici. Meško je prvi pesnik Panonije, z njim je dobila tudi Karantanija tistega, ki jo je po podobni genealogiji, kot smo jo že našli, za lepo knjigo šele odkril in rešil. Temelj Meškovemu delu je kljub vsemu njegovemu popotništvu, kljub vsi literarnosti in osebni čustvovanju le domača zemlja, njeni ljudje in njihov boj za zemljo in dušo, ko jim jo je bila že zastrupila lastna natura in tuja preračunjenost. Meško se je zgodaj zavedel posebnosti svojega literarnega poslanstva, pa je v opravkih s samim seboj le počasi mogel prodirati do njega — ker njegova sredstva so bila za to zemljo tako rahla, da so jo mogla le božati in še to samo v prime-